

Teorém x ‚věta‘

Termínu „teorém“ se běžně užívá ve významu „věta“ nebo „poučka“. To však – vzato důsledně – vede k omylům a chybám. „Věta“ totiž může být chápána jako skupina slov (a slovo jako skupina písmen); a pak je zcela zřejmé, že tím rozhodně není míněn žádný „teorém“. „Větu“ však můžeme chápat jako slovní vyjádření něčeho, co je tím míněno a co lze „nahlédnout“, „vidět“, ba čeho platnost resp. správnost nám je zjevná, zřejmá (necháváme stranou, na základě čeho je nám zřejmá). Pod slovem „teorém“ tedy můžeme – a já mám za to, že máme – mít na mysli toto „nahlédnutelné“ resp. „nahlédnuté“, nikoli pouhé slovní vyjádření, tedy vyslovení. V případě pojmu tu je jistá omezená analogie: vyslovený termín poukazuje k tomu, co jím je pojato, podobně jako vyslovená věta poukazuje k tomu, co je jí míněno. Zatímco ovšem pojem poukazuje ke svému „pojatému“ jakožto myšlenkovému modelu, vyznačujícím se jednotou (kde jednotu chybí, jde o falešný pojem či papojem, pseudopojem), věta (ne každá ovšem, jen ta, kterou jsme si vybrali třeba z algebry nebo geometrie apod.) nepoukazuje k žádné jednotě pojatého nebo míněného, nýbrž k tomu, co má jistou strukturu, jistou vnitřní mnohost, např. už proto, že si musíme použít hned několika pojmů a pracovat s jejich logickými (i jinými) vztahy. Stručně: jako se slovo-pojem vztahuje k pojatému, věta (poučka) se vztahuje k teorému.

(Písek, 130714-2.)